

да утврди природу, функцију и начине остваривања женског принципа у романима *Предео сликан чајем* и *Унутрашња стирана вејра*. У последњем раду у зборнику ауторка Снежана Савкић анализира Павићев роман *Друго тело*, а ову „мистичну причу о постхумној драми душе” расветљава упућујући на интертекстуални дијалог са религиозним и идејно-филозофским претпоставкама гностичких учења.

Тренутак у ком овај зборник настаје није важан само зато што се њиме обележава моменат отпочињања деловања магијског језика *Хазарског речника* унутар система светске књижевности него и зато што он представља нови пресек у рецепцији Павићевог стваралаштва. Док су у претходни зборник, *Павићеви њалимјесити*, уписани значајни трагови директних студената и настављача М. Павића, зборник *Лејтеће виолине Милорада Павића* проговара из позиције *студената наредне генерације* која се са Павићем упознавала искључиво посредством његовог текста. Чињеница да су знатан број радова у зборнику и написали сами студенти прати логику Павићевог стваралаштва: наглашено се миметизује знање које је у сталном, инвазивном настајању и рекреацији, што одговара статусу знања/информације у Павићевом књижевном делу.

Маја МЕДАН

МЕДИЈСКА СЛИКА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ – ИЗАЗОВИ ОДГОВОРНОГ НОВИНАРСТВА

Медијска слика: истраживања о одговорном новинарству, зборник, прир. Александар Богданић, Факултет политичких наука, Бања Лука 2015

Зборник радова *Медијска слика: истраживања о одговорном новинарству* настао је у оквиру пројекта „Медијска слика Републике Српске” који је проводио Институт за друштвена истраживања Факултета политичких наука у Бањој Луци. Како уредник Александар Богданић наводи у предговору, зборник је производ конференције која је одржана у септембру 2015. године на Факултету политичких наука у Бањој Луци, гдје је представљено девет научних радова. Главна одредница конференције и зборника је „одговорно новинарство” у најширем смислу, под којим се подразумева одговорност новинара према грађанима које информирате – грађани доносе одлуке на основу тачних, уравнотежених и занимљивих информација, па је неопходно испитати да ли је новинарство у Републици Српској одговорно или не.

Први рад „Увод у анализу одговорног новинарства” је теоријског карактера – Александар Богданић ту објашњава критеријуме за анализу дискурса појединачних текстова или прилога у медијима. Прије разраде

теста аутор се бави концептом одговорног новинарства, односно поставља питање: да ли је „одговорно новинарство” плеоназам или оксиморон? Из теоријске перспективе, новинарство је друштвено одговорна активност, али стварна медијска слика говори да су медији често одговорни искључиво власницима капитала и политичким агенсима. Он креће од претпоставке да је евентуалну неодговорност у медијима једноставније и ефикасније разоткривати помоћу анализе појединачних текстова или емисија него бавити се истраживањем полуга које посредно или непосредно утичу на рад медија. Наиме, како би се оцијенио степен одговорности неког медијског написа, потребно је сагледати три групе критеријума: однос према стварности, вјесновриједност и новинарски језик. Аутор овај тест назива тестом новинарности, у којем због веће прецизности операционализује додатне поткритеријуме, као што су благовременост, близина, општи друштвени интерес, важност, тачност и други. На примјер, да би медијски напис задовољио критеријум вјесновриједности, он мора да износи информације које утичу на велики број грађана. Аутор појашњава критеријуме и поткритеријуме, остављајући сваком истраживачу слободу приликом додатне операционализације теста у истраживању. На крају се предлаже додатни тест „скепонарства” (спин) пропаганде, како би се откриле технике манипулације као што су политички односи с јавношћу, сензационализам и слично.

Немања Умићевић у раду „Креирање медијских агенди: ауторско или агенцијско новинарство” истражује претпоставку да се новинарство у штампаним медијима у Републици Српској углавном заснива на преношењу агенцијских вијести, без уочљиве црте истраживачких текстова. Феномен преношења оваквих садржаја и његове негативне утицаје истраживао је Ник Дејвис на примјеру Велике Британије, па је ово Умићевићево истраживање почетни корак у домену Републике Српске. Аутор прво износи теоријске поставке о агенцијском новинарству и значају истраживачких текстова у одговорном новинарству, заступајући тезу да велики број преузетих агенцијских текстова претпоставља да се ради о одређеном степену неодговорности. Предмет истраживања су била четири дневна листа која излазе у Бањој Луци, а мониторингани период обухватио је 10 дана. Резултати показују да нема значајне разлике између ових листова: на узорку од преко 1200 текстова закључено је да просјечно издање у Републици Српској има 35,7 процената ауторских текстова и 45 процената агенцијских вијести (остали проценти припадају категорији текстова које је немогуће категорисати). То је јасан показатељ да штампани медији у Републици Српској готово половину свог садржаја добијају на основу тзв. „неаутентичног новинарства”. Аутор закључује да ово истраживање говори о негативним утицајима преузимања вијести, јер се већина агенцијских вијести заснива на једностраним извјештајима и изјавама искључиво једне особе (најчешће посредством псеудодогађаја).

У трећем раду – „Анализа медијског дискурса у Републици Српској: улога штампаних и нових медија у изборној кампањи РС” – Александар Попадић на основу студије случаја испитује представљеност политичких субјеката током посљедњих 10 дана кампање прије октобарских избора 2014. године. Имајући у виду да опсег и корпус истраживања нису били репрезентативни, аутор је представио искључиво тенденције *Гласа Српске* (штампани медиј) и портала Бука (интернетски портал), како би показао утицај политичких односа с јавношћу и аутоцензуре на креирање информација. Водећи се научном чињеницом да се од новинарства у демократским системима захтијева да понуди тачне и провјерене информације потребне за доношење свакодневних одлука код грађана, овај рад показује да је портал Бука био ближе испуњењу те функције, док је *Глас Српске* оптерећен аутоцензуром и једностраним приказивањем политичких субјеката. Резултати квалитативне анализе показују да је *Глас Српске* углавном приказивао субјекте владајуће коалиције (на штету опозиције), док је портал Бука имао уравнотежен приступ, са великим бројем истраживачких и аналитичких текстова. Ова студија случаја показује да је одговорно новинарство посебно важно у предизборним циклусима, јер грађани доносе најважније политичке одлуке.

Анђела Купрешанин Вукелић и Драгана Рашевић се баве одговорним новинарством из перспективе законске регулативе. У раду „Тема одговорности у медијској регулативи и плурализам у електронским медијима у Републици Српској” ауторке анализирају програмске шеме Радио телевизије Републике Српске (РТРС, јавни сервис), Алтернативне телевизије (АТВ) и Радио телевизије Бијељина (БН) и настоје открити да ли ови медији испуњавају обавезе које прописују закони и Регулаторна агенција за комуникације (РАК). На основу прегледа законских прописа ауторке закључују да Република Српска и Босна и Херцеговина имају солидно уређену регулативу, али је највећи проблем што се она не проводи у пракси. Како би доказале тезу о одговорности, телевизије су категорисане према броју минута информативног и забавног програма, подразумевајући да већи обим забавног програма доприноси неодговорности медија. Резултати њиховог истраживања показују да БН има највећи број сати посвећених забавном програму, слиједи АТВ, док РТРС као јавни сервис у оквиру програмске шеме има додатне регулативе које, макар на папиру, успјешно испуњава.

Пети рад у зборнику представља примјену теста новинарности који је представљен у првом дијелу. Наиме, у раду „Новинарност електронских медија у вријеме изборне кампање: упоредна анализа Дневника 2 РТВБН и РТРС” Александар Богданић и Јелена Ђургуз провјеравају тезу да су комерцијални и јавни медији неодговорни према својој публици и да нема значајних разлика у одговорности између РТРС и БН телевизије. Тест новинарности је операционализован кроз три критеријума и

шеснаест поткритеријума, гдје се вриједност 1 додјељује ако је критеријум заступљен, а оцјена 0 уколико није. На основу овог теста је анализирано по десет дневника 2 двије наведене телевизије. Резултати су показали да нема значајних разлика, ниједна телевизија није испоштвала начела одговорног новинарства у предизборној кампањи, па се стиче дојама да РТРС и РТВБН извјештавају о двије различите стварности. Поред квантитативне анализе, аутори су поједине елементе анализирали и квалитативно, посебно дио који се тиче језика и новинарског дискурса, гдје је закључак да медији превише користе клише и квалификаторски језик. Овај рад показује могућности теста новинарности, с тим што аутори препоручују да се операционализација може обавити на још прецизнији начин, тако што би се критеријуми оцјењивали са више степени (на примјер од 1 до 5).

Николина Душанић и Дарија Филиповић Остојић се баве темом медијског извјештавања у периодима природних катастрофа, заступајући тезу да су друштвене мреже имале позитиван ефекат у извјештавању о поплавама које су погодиле Републику Српску у мају 2014. године. У раду „Нови медији у функцији одговорног новинарства за вријеме мајских поплава у Републици Српској” ауторке износе основне теоријске поставке друштвених мрежа, одговорног новинарства у вријеме криза, након чега представљају резултате анализе објава институција на друштвеним мрежама (фејсбук и твитер). Њихова анализа показује да је Влада Републике Српске искористила потенцијал друштвених мрежа тако што је на вријеме извјештавала о најновијим кризним ситуацијама, па су грађани могли реаговати на вријеме. С друге стране, негативни аспекти ове праксе су видљиви на примјеру подизања степена панике, гдје су се нетачне објаве грађана морале демантовати путем класичних медија (најчешће телевизије). Дакле, према мишљењима ауторки, друштвене мреже имају више позитивних ефеката у кризном извјештавању, јер брзина и концизност објава доносе велики степен посљедичности за публику. Исто тако, резултати показују потенцијал друштвених мрежа у смислу институција Владе, које се могу користити у смислу бољег информисања грађана.

Рад „Етика у медијима у Републици Српској”, ауторке Биљане Ковачевић, истражује ставове новинара о етици и кодексу извјештавања за медије. Путем анкетног упитника, на узорку од 30 изабраних новинара, ауторка кроз призму етике анализира основна начела одговорног новинарства, која ставља у контекст резултата емпиријског истраживања. Резултати показују да већина испитаних новинара одлично познаје кодексе и етичка начела новинарства (уредничка одговорност, недискриминација, заштита извора и малољетника), али да се та начела ријетко проводе у пракси. Новинари који дуже раде у медијима имају нешто сензибилнији однос према етичким начелима, од новинара који су тек почели

с радом. Ауторка закључује да је потребно вршити додатне едукације и тренинге за новинаре и студенте новинарства, како би се подигао степен провођења начела у пракси. Ограничење студије је релативно мали узорак, али се закључци третирају као индикатори које је потребно додатно истражити кроз опсежнија истраживања.

Младен Бубоњић у раду „Друштвена одговорност медија у Босни и Херцеговини: Вијести о грађанском рату у БиХ на Радио телевизији Републике Српске” заступа тезу да једностраним и неодговорним извјештавањем РТРС негира злочине српске стране у претходном рату (1991–1995). Аутор се бави квалитативном анализом прилога у временском периоду од шест дана, гдје прво издваја прилоге који се тематски баве злочинима, а затим их анализира помоћу SMELL теста и теста новинарности. Закључак анализе је да се медији и даље сврставају у националне таборе, тако што РТРС извјештава позитивно о српској страни, ФТВ (Федерална телевизија) позитивно о бошњачкој, док БХТ (Босанско-херцеговачка телевизија) има уравнотежен приступ. Највећи проблем анализираних прилога је једностран избор саговорника и непоштовање логичких правила закључивања.

Бојана Миодраговић у раду „Одговорност у медијском извјештавању о суђењу Радовану Караџићу и крсту на Златишту” испитује тезу о неодговорном извјештавању медија из Федерације БиХ (*Дневни аваз, Ослобођење*) о два догађаја која су се дешавала током предизборне кампање у септембру и октобру 2014. године. Студијом случаја се долази до закључка да су дневне новине из ФБиХ кршиле начела вјесновриједности и новинарског језика у тесту новинарности, као и начела извора, доказа, искључености и логичности у SMELL тесту. На примјер, Радован Караџић се, иако је суђење још трајало, назива „крволоком” и „геноцидашем”, док се грађевински објекат на Златишту назива „инат-крстом”. Ауторка износи аргументе за све поткритеријуме тестова, те на основу упоредне анализе са извјештавањем *Гласа Српске* закључује да предизборна кампања додатно појачава националне тензије у Републици Српској. Тачније, медији који иначе не поштују начела одговорног новинарства неће их поштовати ни у ванредним околностима, јер се медији користе за наметање доминантног дискурса.

Борислав ВУКОЈЕВИЋ